

УДК 330.341.1

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-4-8>**Зайченко В.В.***кандидат наук з державного управління, доцент,
декан факультету економіки та менеджменту
Центральноукраїнського національного технічного університету***Zaychenko Volodymyr***Candidate of Sciences in Public Administration, Docent,
Dean of the Economics and Management Faculty,
Central Ukrainian National Technical University*

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЕРЕДУМОВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

REGIONAL PECULIARITIES OF UKRAINE'S ECONOMY TECHNOLOGICAL COMPETITIVENESS PRECONDITIONS FORMATION

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено аналіз та узагальнення регіональних особливостей інноваційно-технологічної діяльності в контексті створення передумов для забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України. Показано в чому полягає власна роль і висока значимість регіональної специфіки інноваційно-технологічної діяльності в контексті забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки. Ідентифіковані та відображені критичні диференціації регіонів України за показниками кількості інноваційно активних підприємств, обсягів виробництва та частки реалізованої інноваційної продукції. Здійснено позиціонування регіонів України за часткою підприємств з технологічними інноваціями, темпами її зростання та часткою реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції.

Ключові слова: технологічна конкурентоспроможність економіки, регіональні особливості, формування передумов, політика забезпечення.

АННОТАЦИЯ

В статье осуществлен анализ и обобщение региональных особенностей инновационно-технологической деятельности в контексте создания предпосылок для обеспечения технологической конкурентоспособности экономики Украины. Показано в чем собственная роль и высокая значимость региональной специфики инновационно-технологической деятельности в контексте обеспечения технологической конкурентоспособности экономики. Идентифицированы и отражены критические дифференциации регионов Украины по показателям количества инновационно активных предприятий, объемов производства и доли реализованной инновационной продукции. Осуществлено позиционирование регионов Украины по доле предприятий с технологическими инновациями, темпами ее роста и долей реализованной инновационной продукции в общем объеме реализованной промышленной продукции.

Ключевые слова: технологическая конкурентоспособность экономики, региональные особенности, формирование предпосылок, политика обеспечения.

ANNOTATION

The urgency of the problem of the formation of technological competitiveness lies in the fact that today the traditional factors of competitiveness are not effective, and the country, which seeks to improve its own place in the international division of labor, must implement effective and high-quality policy ensuring technological competitiveness. It should clearly identify the regional features of innovation and technology activities in the context of further creating prerequisites for ensuring technological competitiveness of the economy. The article analyzes and generalizes regional features of innovation and technological activity in the context of creating the

preconditions for ensuring technological competitiveness of the Ukrainian economy. The role and high significance of the regional specificity of innovation-technological activity in the context of ensuring the technological competitiveness of the economy is shown in its own part. Identified and reflected the critical differentiation of the regions of Ukraine in terms of the number of innovative enterprises, production volumes and the share of realized innovative products. The positioning of the regions of Ukraine by the share of enterprises with technological innovations, the rates of its growth and the share of realized innovative products in the total volume of industrial products sold has been made. The characteristic of the ratio of high-tech exports in the structure of industrial exports of Ukraine and other countries in 2005, 2010-2017 is given. The indicators of the number of new technological processes introduced at industrial enterprises by regions of Ukraine, the share of low-cost, resource-saving, non-waste technologies in the total set of new technological processes of industrial enterprises by regions of Ukraine, as well as the number of acquired and transferred new technologies (technical achievements) in Ukraine by regions are shown. Conclusions are made regarding taking into account regional peculiarities in the formation and implementation of state technological policy in Ukraine.

Key words: technological competitiveness of the economy, regional features, prerequisites, policy of provision.

Постановка проблеми. Регіональна специфіка інноваційно-технологічної діяльності в контексті забезпечення технологічної конкурентоспроможності національної економіки має власну роль та високу значимість. По-перше, дозволяє говорити про рівномірність масштабів та рівня поширення діяльності зі створення і впровадження нововведень та передових технологій за областями країни як умови системно-збалансованого підходу до планування і реалізації державної політики в аналізованій сфері. По-друге, дає можливість ідентифікувати як переваги, так і недоліки інноваційно-технологічного розвитку за територіями країни, міру міжрегіональних диференціацій та диспропорцій середовища формування технологічної конкурентоспроможності регіональних економік. По-третє, є інформаційною основою аналізування і узагальнення висновків щодо причин та чинників інтегрального індексу та функціонально-структурних складових технологічної конкурентоспроможності національної економіки. Врешті-решт, дослідження регіональної

специфіки дозволяє реєструвати регіони за характеристиками інноваційно-технологічної діяльності, слугує інформаційно-аналітичним базисом економіко-математичного моделювання та прогнозування розвитку ситуації в аналізованій сфері, оцінювання ефективності та результативності державної політики і її бюджетно-ресурсного та іншого забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню базових положень у сфері інноваційної діяльності присвячені публікації низки вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема таких, як В. Мунтіян [6], Д. Покришка [8] та ін. Проблематика, яка стосується безпосередньо технологічної конкурентоспроможності економіки, є прерогативою досліджень таких науковців, як І. Козловський [3], Л. Лісовська [4], І. Матюшенко [5], Л. Федуллова [9]. У дослідженнях С. Давимуки [1], Т. Васильціва [2], Р. Лупака [10] та ін. окреслені проблеми зводяться до спільного знаменника економічного зростання національного господарства. Проте, на сьогодні недостатньо досліджено регіональні особливості і створення передумов, і безпосередньо забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз та узагальнення регіональних особливостей інноваційно-технологічної діяльності в контексті створення передумов для забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України.

Виклад основного матеріалу. Попередні результати аналізу дають підстави для висновку про наявність доволі суттєвої нерівномірності інноваційно-технологічної діяльності (як однієї з ключових передумов забезпечення технологічної конкурентоспроможності) за регіонами України, що негативно в аспекті подальшої проекції їх впливу на формування різного рівня технологічної конкурентоспроможності регіональних економік, а в підсумку – нарощування диспропорцій соціально-економічного розвитку територій. Так, якщо в середньому в країні обсяги реалізації інноваційної продукції у 2017 р. становили 708,6 млн грн, то у Запорізькій області цей показник був у 5,7 рази більшим, у Донецькій області – у 4,7 рази більшим, у Харківській області – у 3,6 рази більшим, у м. Києві – у 2,3 рази більшим. З іншої сторони, у 19 областях держави значення цього показника було нижчим, за середньо державне. Диференціація між регіоном з найбільшими обсягами реалізованої інноваційної продукції (Запорізька область) та найнижчими значення цього показника (Рівненська область) у 2017 р. склала у 434,3 рази. Очевидно, що такий стан справ не сприяє рівномірному розміщенню та якісному і ефективному використанню інноваційно-технологічного потенціалу вітчизняної економіки.

Суттєві диспропорції характерні й для показника чисельності підприємств з технологічними інноваціями за регіонами України. Якщо

в м. Києві у 2017 р. таких налічувалося 769, то у Чернівецькій області лише 21 підприємство. В середньому в країні в розрахунку на 1 регіон кількість підприємств з технологічними інноваціями становила 131 од. Але, при цьому, лише в 7 регіонах значення цього показника було вищим. Диференціація найвищого та найнижчого значення показників у регіонах України становила понад 36 рази.

Фактично, більша частина інноваційно-технологічного потенціалу країни – у вигляді підприємств з технологічними інноваціями – сконцентрована у м. Києві, Харківській, Дніпропетровській, Львівській, Одеській, Запорізькій, Київській, Полтавській та Рівненській областях. Очевидно, що цю особливість важливо враховувати при плануванні і реалізації виваженої державної регіональної інноваційно-технологічної політики.

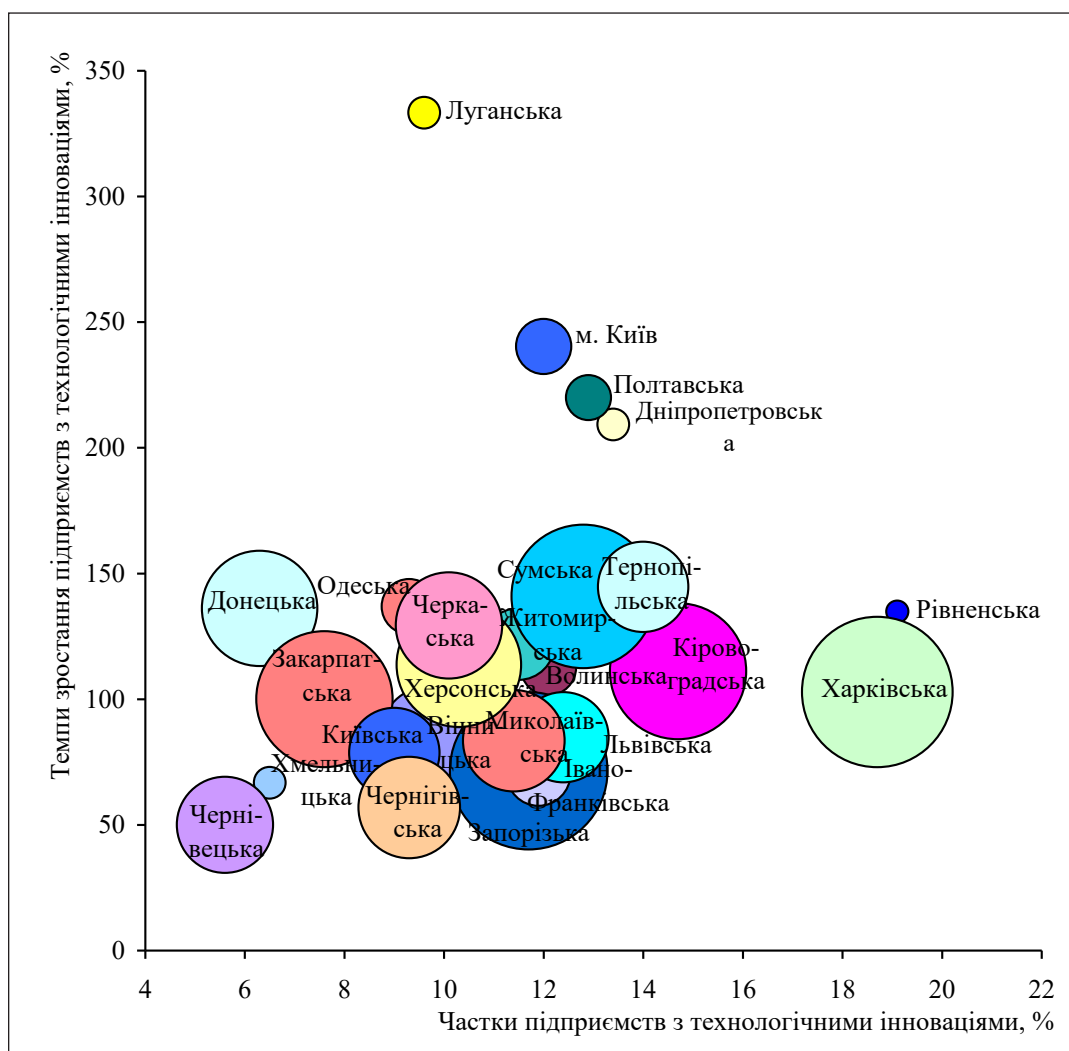
В підсумку аналізування ключових параметрів інноваційно-технологічної активності в регіонах України сформовану «карту» інноваційно-технологічного розвитку (рис. 1). Зокрема, є підстави говорити про регіональних лідерів у цій сфері – м. Київ, Полтавську, Дніпропетровську, Харківську, Рівненську, Кіровоградську, Тернопільську, Сумську області. В цих регіонах країни спостерігалися найвищі значення показників частки підприємств із технологічними інноваціями, а також темпи зростання цього показника.

Примітно помітити, що достатньо високий потенціал інноваційно-технологічної активності недовикористано в таких регіонах країни, як Донецька, Закарпатська, Івано-Франківська, Херсонська та деякі ін. області. Такий висновок робимо з огляду на найбільші показники частки реалізованої інноваційної продукції. Але, при цьому, в цих регіонах не забезпечено високої активності щодо технологічних інновацій.

Ці та інші тенденції стали й причиною скорочення обсягів високотехнологічного експорту з України в інші країни світу. Так, у 2017 р. частка високотехнологічного експорту становила лише 5,0 % та показник знизився до 2015 р. на 2,3 в. п. (табл. 1). Лише за останній рік показник скоротився на 0,8 в. п.

Слід звернути увагу на те, що в певній мірі це загальносвітова тенденція: відповідний показник за 2005-2017 рр. знизився з 19,7 % до 16,1 %. Але, вочевидь, середньосвітовий показник значно перевищує його рівень в Україні, що негативно та призводить лише до погіршення рівня технологічної конкурентоспроможності економіки нашої держави.

Майже втричі вищим було значення цього показника для країн ЄС – 14,3 % у 2017 р. Вищим було й значення цього показника у наших сусідів – Польщі (7,7 %), Російської Федерації (11,5 %), Словаччини (10,9 %), Угорщини (13,8 %), Румунії (9,0 %). За рівнем високотехнологічного експорту Україна може конкурувати лише з сусідніми Білоруссю та Молдовою, де

Рис. 1. Позичування регіонів України за часткою підприємств з технологічними інноваціями, темпами її зростання та часткою реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції у 2017 р.
Джерело: складено за [7, с. 102, 111-112]

відповідні показники у 2017 р. становили 3,8 % та 5,1 % відповідно.

Найявні доволі гострі диференціації в інноваційно-технологічному розвитку за регіонами України обумовлені низкою об'єктивних та суб'єктивних умов і обставин, у тому числі в значній мірі малокерованим розміщенням продуктивних сил і виробничих відносин на поточному етапі розвитку економіки України, нарощуванням диференціацій в соціально-економічному розвитку та розміщенні капіталу між столицею, обласними центрами, великими містами та іншими територіями, різним станом та рівнем розвитку підприємництва, середнього і великого бізнесу за областями країни. Але в достатній мірі вони обумовлені й станом функціонування та тенденціями розвитку інноваційної діяльності на регіональному рівні [12, с. 142-170].

До прикладу, в загальному чисельність впроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах України у доволі тіс-

ній мірі корелює з розвитком промисловості, а також рівнем спеціалізації того, чи іншого регіону. Наочно помітні великі диференціації за впровадженням нових технологічних процесів у промисловості за областями нашої держави. Так, у 2017 р. у Закарпатській та Хмельницькій областях було впроваджено лише по 7 нових технологічних процесів на промислових підприємствах регіону, у Волинській та Рівненській областях – по 8 од., у Чернівецькій області – 12 од., у Житомирській області – 13 од., у Вінницькій області – 15 од., у Кіровоградській області – 16 од. При цьому, у м. Києві аналогічний показник становив 549 од., у Харківській області – 230 од., у Сумській області – 225 од., у Запорізькій області – 142 од., у Дніпропетровській області – 107 од.

Помітні суттєві відмінності й у динаміці кількості впроваджених нових технологічних процесів на підприємствах промисловості за областями у 2005-2017 рр. Якщо в цілому в країні показник практично не змінився (від-

Таблиця 1

Співвідношення високотехнологічного експорту у структурі промислового експорту України та інших країн у 2005, 2010-2017 рр., % (складено за [11])

Країни	Роки									Абсолютні відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017 / 2005	2017 / 2016
Україна	3,7	4,3	4,4	6,3	5,9	6,5	7,3	5,8	5,0	1,3	-0,8
Світ	19,7	17,6	16,5	17,0	17,0	17,0	18,5	17,9	16,1	-3,6	-1,8
ЄС, у т.ч.	18,2	15,4	15,1	15,4	14,3	15,6	17,0	16,3	14,3	-3,9	-2,0
Австрія	13,7	11,9	11,7	12,8	13,7	13,9	13,4	13,0	9,8	-3,9	-3,2
Бельгія	8,9	10,5	10,0	11,4	11,5	12,8	13,0	12,5	9,8	0,9	-2,7
Болгарія	4,8	7,9	7,5	7,7	8,0	6,9	7,7	8,3	7,6	2,8	-0,7
Хорватія	11,4	9,15	7,6	9,9	10,2	8,4	9,0	11,6	7,6	-3,8	-4,0
Кіпр	17,0	36,9	27,2	13,0	7,2	6,2	6,1	7,3	12,7	-4,3	5,4
Чеська Республіка	13,0	15,3	16,3	16,1	14,8	14,9	14,9	14,0	12,8	-0,2	-1,2
Данія	19,6	13,9	13,7	14,2	14,3	14,4	16,0	15,4	11,6	-8,0	-3,8
Естонія	14,7	9,3	13,4	10,8	10,5	11,4	11,4	10,2	16,0	1,3	5,8
Фінляндія	25,0	10,9	9,3	8,5	7,2	7,9	8,7	8,4	7,6	-17,4	-0,8
Франція	20,3	24,9	23,7	25,4	25,9	26,1	26,8	26,7	23,5	3,2	-3,2
Німеччина	17,4	15,3	15,0	16,0	16,1	16,0	16,7	16,9	13,9	-3,5	-3,0
Греція	10,6	10,1	9,8	9,1	7,5	10,3	11,0	11,4	10,4	-0,2	-1,0
Угорщина	25,9	24,1	22,7	18,1	16,3	13,7	13,8	14,0	13,8	-12,1	-0,2
Ірландія	34,7	20,7	22,9	23,6	23,2	23,3	26,8	31,4	21,4	-13,3	-10,0
Італія	8,0	7,2	7,4	7,1	7,2	7,2	7,5	7,5	6,8	-1,2	-0,7
Латвія	18,2	15,4	15,1	15,6	15,7	15,6	17,0	16,3	14,3	-3,9	-2,0
Литва	6,2	10,6	10,2	10,4	10,3	10,1	11,9	11,7	11,7	5,5	0,0
Люксембург	11,9	8,4	8,8	8,4	6,6	5,7	6,8	7,6	6,7	-5,2	-0,9
Мальта	52,0	47,1	47,2	45,7	38,6	39,4	30,2	21,5	21,6	-30,4	0,1
Нідерланди	30,9	21,3	19,8	20,0	20,4	19,9	18,0	17,8	18,9	-12,0	1,1
Польща	3,8	6,7	5,9	7,0	7,7	8,7	8,8	8,5	7,7	3,9	-0,8
Португалія	18,2	15,4	15,1	15,6	16,7	15,6	17,0	16,3	14,3	-3,9	-2,0
Румунія	3,8	11,0	10,2	6,4	5,7	6,4	7,5	8,5	9,0	5,2	0,5
Словаччина	7,4	6,8	7,1	9,2	10,3	10,2	10,3	9,9	10,9	3,5	1,0
Іспанія	7,3	6,4	6,5	7,0	7,7	7,0	7,1	7,0	7,0	-0,3	0,0
Швеція	17,0	13,7	13,4	13,4	14,1	13,9	14,3	14,3	12,5	-4,5	-1,8
Велика Британія	28,0	21,0	21,4	21,7	21,9	20,6	20,8	21,8	21,1	-6,9	-0,7
Російська Федерація	7,8	9,1	8,0	8,4	10,0	11,5	13,8	10,7	11,5	3,7	0,8
Білорусь	2,7	3,0	2,6	2,9	4,4	3,9	4,3	4,7	3,8	1,1	-0,9
Молдова	4,0	8,3	6,3	4,8	2,4	4,8	4,0	3,1	5,1	1,1	2,0

носний приріст склав 1,3 %), то можна виділити області як зі значним спадом аналізованого показника (Луганська, Кіровоградська, Запорізька, Полтавська, Житомирська, Хмельницька області, де зниження коливалося в межах 40-90 %), так і з суттєвим приростом (Тернопільська (5,6 рази), Черкаська (3,8 рази), Херсонська та Чернігівська (2,4 рази), Харківська (2,1 рази) та ін. області).

Очевидно, що збереження таких високих диференціацій відносно створення (залучення) і впровадження нових технологічних процесів у промисловості в областях загрожує вже в середньостроковій часовій перспективі нарощуванням критичних диспропорцій у розвитку реального сектора економіки України та його технологічної конкурентоспроможності.

Одним зі слабких місць інноваційної активності в економіці України є недостатньо висока

частка створення і впровадження маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних технологій. В загальній сукупності впроваджених нових технологічних процесів промислових підприємств цей показник у 2017 р. становив 33,4 %, тобто лише кожен третій з нових технологічних процесів, які впроваджувалися, мав ознаки ресурсоощадних та низьковідходних. Але, при цьому, позитивно, що в більшості областей нашої держави цей показник все ж істотно вищий, зокрема у Закарпатській (85,7 %), Кіровоградській (81,3 %), Луганській (75,0 %), Одеській (84,0 %) та Чернівецькій (83,3 %) областях.

Втім, парадокс і чи не найбільший недолік із упровадженням більш якісних та ресурсоефективних технологічних процесів полягає в тому, що їх рівень у більш промислово розвинених областях країни значно нижчий. Йдеться, на-

приклад, про Дніпропетровську (22,4 %), Запорізьку (24,6 %), Київську (26,3 %), Львівську (31,7 %) та деякі інші регіони, що негативно.

Суттєві розбіжності можна помітити й у динаміці аналізованого показника. Якщо в середньому в Україні частка маловідходних, ресурсозберігаючих, безвідходних технологій у загальній сукупності впроваджених нових технологічних процесів промислових підприємств за 2005-2017 рр. знизилася (на 4,8 в. п.), то наявні регіони, де спад показника істотно вищий. Це Дніпропетровська («мінус» 30,8 в. п.), Житомирська («мінус» 13,8 в. п.), Сумська («мінус» 19,8 в. п.), Черкаська («мінус» 31,8 в. п.) та Чернігівська («мінус» 17,0 в. п.) області.

Очевидно, що в подальшому під час удосконалення і підвищення ефективності державної регіональної інноваційної політики на ці аспекти важливо звернути достатню увагу і в регіонах, де характерний спад і невисокі значення показників упровадження сучасних ресурсоефективних технологій, слід реалізувати дієві заходи, орієнтовані на виправлення цієї ситуації та стимулювання економічних агентів до більшої діяльності з апробації нововведень, особливо у частині енергоефективності, що має неабияке значення в руслі сучасних світових тенденцій обмеження пропозиції та зростання вартості енергоносіїв. Зазначене актуальне й у руслі наявної тенденції до зменшення кількості впроваджуваних промисловими підприємствами маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних технологій за 2005-2017 рр. – на 11,4 % в загальному та на значно більшу величину у більшості регіонах України.

Свідченням певних позитивних зрушень відносно технологічної активності в регіонах України є те, що за період 2005-2017 рр. для переважної більшості областей країни характерний доволі суттєвий приріст показника придбаних нових технологій. В середньому в країні його значення становило 3,5 рази та було вищим у Вінницькій, Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Миколаївській, Сумській та Тернопільській областях, м. Києві. Збільшилася за аналізований період й чисельність переданих нових технологій (технологічних досягнень). Якщо у 2005 р. таких було лише 16, то у 2017 р. – 59 од.

Водночас, й для цієї складової інноваційно-технологічної активності суб'єктів реального сектора економіки України характерні доволі істотні недоліки. Такими передусім слід вважати, по-перше, малі абсолютні обсяги придбання та передачі нових технологій – 832 та 59 од. для всієї країни; по-друге, наявність концентрації алокації придбання та передачі нових технологій (до прикладу, у 2017 р. лише в м. Києві було сконцентровано 27,4 % придбаних та 35,6 % переданих нових технологій); по-третє, низькою залишається активність з придбання і передачі нових технологій у більшості

областей України (у 2017 р. у чотирьох областях такої активності не було взагалі, у ще десяти кількість придбаних нових технологій не налічувала 20 од., що дуже мало як на промисловий потенціал області); по-четверте, низькою та спадною є активність з придбання (передачі) нових технологій за межі України (у 2017 р. діяльність в цій сфері спостерігалася лише у Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Львівській, Полтавській та Тернопільській областях і м. Києві.

Важливе значення в контексті формування якісних висновків щодо інноваційно-технологічної активності має співставлення даних із локації територією промислового потенціалу держави з параметрами залученості підприємств до створення і впровадження сучасних технологій. На такій основі можна констатувати, що лише у Харківській області спостерігається певний баланс, оскільки тут частка підприємств з технологічними інноваціями від загальної чисельності підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, становила 18,7 % (найвище значення в державі, коли середньодержавний показник знаходився на рівні 11,8 %), а за обсягами реалізації промислової продукції (184,7 трлн грн) регіон просідав у 2018 р. шосте місце.

У інших регіонах – лідерах за обсягами промислового виробництва рівень інноваційно-технологічної активності підприємств був не настільки високим. Так, у м. Києві, де реалізуються найбільші обсяги промислової продукції, показник становив лише 12,0 %. У Дніпропетровській області – 13,4 %, у Донецькій області – 6,3 %, у Запорізькій області – 11,7 %, у Київській області – 9,0 %. Таким чином, інноваційна діяльність вітчизняних промислових підприємств у регіонах, що роблять найбільший внесок у промислове виробництво, в недостатній мірі орієнтована саме на використання технологічних інновацій, що не сприяє зміцненню технологічної конкурентоспроможності вітчизняної економіки загалом.

Щоправда, позитивним аспектом слід вважати значно вищий рівень інноваційної (в порівнянні з технологічною) діяльності вітчизняних підприємств в регіонах країни, а також наявність позитивної динаміки зі збільшення показника частки підприємств з технологічними інноваціями в загальній чисельності підприємств, які займалися інноваційною діяльністю.

Так, загалом в Україні у 2016 р. до 2008 р. показник збільшився на 2,0 в. п., а в низці регіонів був значно вищим: у Дніпропетровській області – 8,6 в. п., у Запорізькій області – 8,9 в. п., у Рівненській області – 5,6 в. п., у м. Києві – 5,0 в. п., у Кіровоградській області – 4,4 в. п. Проте, наявними залишаються й регіони, де технологічна активність підприємств у 2008-2016 рр. знижувалася. Це Чернівецька (9,0 в. п.), Донецька (5,5 в. п.), Вінницька (4,8 в. п.), Хмельницька (4,2 в. п.), Закарпатська, Миколаївська (по 3,9 в. п.) та ін. області.

Але ключовий недолік у контексті забезпечення зростання технологічної активності вітчизняних підприємств реального сектора економіки полягає в іншому – зменшенні кількості підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, а також серед них – підприємств, які здійснювали технологічні інновації. Зокрема, у 2008-2010 рр. кількість вітчизняних підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, становила 7639 од. та до періоду 2014-2016 рр. показник зменшився до 5095 од.; відповідні показники для чисельності підприємств, що здійснювали технологічні інновації, становили 3575 та 3278 од. (що було на 8,3 % менше).

Примітно, що кількість підприємств, які займалися технологічними інноваціями, у 2016 р. до 2008 р. зменшилася у більшості регіонів України, що є проявом звуження і промислового потенціалу цих областей, і технологічної компоненти конкурентоспроможності їх економіки. Виняток та суттєво протилежні тенденції характерні лише для таких регіонів країни, як м. Київ (приріст технологічно активних підприємств склав 241 підприємство або 45,6 %), Дніпропетровська (203 підприємства та 2,5 рази), Запорізька (99 підприємств та 3,5 рази), Полтавська (21 підприємство та 23,6 %) та Рівненська (25 підприємств та 29,4 %) області.

Відмітимо, що для більшості регіонів України характерною впродовж 2008-2016 рр. стала ситуація, коли в структурі чисельності підприємств з технологічними інноваціями найбільша чисельність займалася придбанням машин, обладнання та програмного забезпечення. Хоча цей показник загалом в державі має спадну динаміку, у 2014-2016 рр. склав 59,0 %. Причому у більшості регіонах країни значення цього показника було вищим.

На низькому рівні продовжує перебувати діяльність технологічно активних підприємств, які застосовують внутрішні НДР та зовнішні НДР. Це негативно, адже діяльність за цими напрямками є безпосереднім проявом налагодження якісної інноваційно-технологічної діяльності на підприємствах. Загалом у 2014-2016 рр. внутрішні НДР в країні здійснювало 23,1 % від загальної чисельності підприємств з технологічними інноваціями. Але, при цьому, значення цього показника було істотно нижчим у Волинській (3,2 %), Житомирській (10,1 %), Хмельницькій (11,4 %), Закарпатській (14,0 %) областях. Щодо зовнішніх НДР, то середнє значення частки підприємств з технологічними інноваціями, які їх здійснювали, у 2014-2016 рр. становило 9,3 %. Але аутсайдерами серед регіонів України за цим показником можна виділити Кіровоградську (4,3 %), Миколаївську (4,2 %), Полтавську (4,5 %), Рівненську (3,6 %), Хмельницьку (4,5 %), Черкаську (2,9 %) та Чернігівську (4,0 %) області.

Вагоме значення в контексті нарощування обсягів і підвищення ефективності інноваційно-технологічної діяльності має збільшення

обсягів придбання зовнішніх знань. Особливо важливо аби діяльність у цьому напрямі передбачала залучення на вітчизняні підприємства провідні сучасні знання, ноу-хау та технології з-за кордону, з підприємств, які є лідерами на ринку, а також супроводжувалася іноземними інвестиціями. Натомість, для багатьох регіонів України для періодів 2008-2010 – 2014-2016 рр. характерне зниження частки підприємств з технологічними інноваціями, які здійснювали придбання таких знань. Виняток становили наступні регіони: Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська, Харківська та Хмельницька області. Позитивний досвід стимулювання такої діяльності суб'єктами бізнесу слід поширювати на інші регіони України.

Додамо, що органам державного управління потрібно також працювати й над стимулюванням зростання активності суб'єктів базових галузей економіки у сфері навчальної підготовки персоналу для інноваційної діяльності, оскільки в останні роки в регіонах нашої держави намітилася негативна тенденція до зменшення частки підприємств з технологічними інноваціями, які забезпечують таку підготовку, та лише в декількох областях країни ситуація в цьому аспекті за 2008-2016 рр. не погіршилася.

Зауважимо, що для більшості регіонів України характерне також і зниження активності підприємств з технологічними інноваціями відносно ринкового запровадження інновацій та промислового проектування (дизайну).

Таким чином, виявлено звуження традиційних напрямів інноваційної діяльності вітчизняних підприємств з технологічними інноваціями за регіонами держави, що негативно, призводить до викривлення і деформації здорового ринкового середовища у цій сфері, стимулює економічних агентів до тінізації інноваційно-технологічної діяльності, її заміщення іншими формами активності в цій сфері. Для підтвердження важливо вказати, що частка технологічно активних підприємств, які застосовували у 2014-2016 рр. інші форми інноваційної діяльності, становила близько третини – 32,4 %.

Охарактеризовані тенденції в значній мірі позначилися й на змінах в обсягах і структурі витрат вітчизняних підприємств з технологічними інноваціями. У 2016 р. найбільша частка витрат припадала на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. За винятком декількох областей відповідний показник коливався в межах 70-95 %.

Попри це джерело витрат на інноваційну діяльність доволі суттєву частину власного ресурсу підприємства скеровували на здійснення внутрішніх НДР – в середньому близько 15 %. Але, слід відмітити й певні винятки. До прикладу, ситуація дещо інша в таких областях, як Донецька, Запорізька, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Харківська, Черкаська, Чернігівська області та м. Київ. Тут значна чи навіть більша частина витрат підприємств з технологіч-

ними інноваціями припадала безпосередньо на внутрішні НДР, що відбулося за рахунок переміщення витрат з придбання машин та програмного забезпечення. Очевидно, що в цих регіонах країни було здійснене внутрішнє чи зовнішнє мотивування економічних агентів до більш активної діяльності в сфері власних досліджень і розробок, що позитивно. Таку практику доцільно поширювати на інші регіони нашої держави.

Серед причин цього, а також недостатнього рівня передумов забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України – нестабільність функціонування та недостатній рівень державної підтримки галузей і видів економічної діяльності, які відносяться до високотехнологічних. Аналізуванню цього питання присвячено наступний підрозділ дослідження.

Висновки з дослідження. В підсумку аналізування регіональних особливостей інноваційно-технологічної діяльності ідентифіковано наявність істотних міжрегіональних диспропорцій та диференціацій (за кількістю підприємств з технологічними інноваціями та їх часткою в загальній чисельності підприємств та інноваційно активних підприємств, обсягами впровадження нових технологічних процесів, напрямками інноваційно-технологічної діяльності та рівнем її фінансування), що не сприяє збалансованості та системності державної політики забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України.

Спостерігається також й нерівномірне використання потенціалу промислового розвитку та інноваційно-технологічної діяльності. У низці регіонів з більшою чисельністю промислових підприємств, локалізацією виробничих потужностей меншою є частка підприємств з технологічними інноваціями в структурі інноваційно активних суб'єктів бізнесу, меншою – частка ресурсоощадних технологій, чисельність придбаних та переданих нових технологій, підприємств, які займаються внутрішніми та зовнішніми НДР, придбавають зовнішні знання, займаються процесними інноваціями. Інтегральний індекс інновацій за регіонами України не в повній мірі відповідає рейтингуванню областей за внеском у ВВП, що свідчить, з одного боку, про низьку залежність інноваційної діяльності та економічного розвитку, а, з іншого, – про неузгодженість державної регіональної економічної та інноваційної політики.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі стосуються аналізування галузевоструктурних особливостей інноваційно-технологічної активності та забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Давимук С. А., Федуллова Л. І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови : монографія. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2017. 528 с.

2. Васильців Т. Г. Формування середовища економічної безпеки підприємництва в Україні. *Економічний часопис-XXI*. 2015. № 3-4 (1). С. 24-27.
3. Козловський І. В. Технологічна конкурентоспроможність і її значення для економіки України. *Ефективна економіка*. URL : http://scholar.google.com.ua/scholar_url?url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua.
4. Лісовська Л. С., Лушчак Н. С. Аналіз шляхів підвищення технологічної конкурентоспроможності України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки*. 2010. № 683. С. 364-370.
5. Матюшенко І. Ю. Технологічна конкурентоспроможність України в умовах нової промислової революції і розвитку конвергентних технологій. *Проблеми економіки*. 2016. № 1. С. 108-120.
6. Мунтіян В. І. Конкурентоспроможність національної економіки як головний критерій економічної безпеки. *Механізм регулювання економіки*. 2009. № 2. С. 158-174.
7. Наукова та інноваційна діяльність України, 2017 рік : стат. збірник. Київ: ДССУ, 2018. 176 с.
8. Покришка Д. С. Структурні чинники забезпечення конкурентоспроможності економіки України. *Стратегічні пріоритети*. 2006. № 1. С. 102-110.
9. Федуллова Л. І. Технологічний розвиток економіки України : монографія. Київ : ІЕП НАНУ, 2006. 627 с.
10. Vasylytsiv T., Lupak R., Osadchuck Yu. Assessment of the level of penetration of import dependence in the context of the import substitution policy in Ukraine. *Економічний часопис-XXI*. 2017. № 167 (9-10). С. 13-17.
11. The Global Competitiveness Report 2018 / Prof. Klaus Schwab (Ed.). Geneva : World Economic Forum, 2018, 658 p.
12. Лупак Р. Л. Державна політика імпортозаміщення в системі забезпечення економічної безпеки України: пріоритети та інструменти реалізації : монографія. Львів : Вид-во ННВК «АТБ», 2018. 527 с.

REFERENCES:

1. Davymuka S. A., Fedulova L. I. (2017). *Kreatyvnyy sektor ekonomiky: dosvid ta napryamy rozbudovy* [Creative sector of economy: experience and directions of development]. Lviv : DU «Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M. I. Dolishn'oho NAN Ukrayiny». [in Ukrainian]
2. Vasylytsiv T. H. (2015). Formuvannya seredovishcha ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemnytstva v Ukrayini [Formation of the environment of economic security of entrepreneurship in Ukraine]. *Ekonomichnyy chasopys-XXI*, 3-4(1), 24-27. [in Ukrainian]
3. Kozlovskyy I. V. Tekhnolohichna konkurentospromozhnist' i yiyi znachennya dlya ekonomiky Ukrayiny [Technological Competitiveness and its Importance for the Ukrainian Economy]. *Efektivna ekonomika*. URL : http://scholar.google.com.ua/scholar_url?url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua. [in Ukrainian]
4. Lisov'ska L. S., Lushchak N. S. (2010). Analiz shlyakhiv pidvyshchennya tekhnolohichnoyi konkurentospromozhnosti Ukrayiny [Analysis of ways to increase technological competitiveness of Ukraine]. *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'viv'ska politekhnika»*. *Problemy ekonomiky ta upravlinnya*, 683, 364-370. [in Ukrainian]
5. Matyushenko I. YU. (2016). Tekhnolohichna konkurentospromozhnist' Ukrayiny v umovakh novoyi promyslovoyi revolyutsii

- yi i rozvytku konverhentnykh tekhnolohiy [Technological competitiveness of Ukraine in the conditions of a new industrial revolution and the development of convergent technologies]. *Problemy ekonomiky*, 1, 108-120. [in Ukrainian]
6. Muntiyani V. I. (2009). Konkurentospromozhnist' natsional'noyi ekonomiky yak holovnyy kryteriy ekonomichnoyi bezpeky [Competitiveness of the national economy as the main criterion of economic security]. *Mekhanizm rehulyuvannya ekonomiky*, 2, 158-174. [in Ukrainian]
  7. Naukova ta innovatsiyna diyal'nist' Ukrainy, 2017 (2018) [Scientific and Innovative Activities of Ukraine, 2017]. Kyiv: DSSU. [in Ukrainian]
  8. Pokryshka D. S. (2006). Strukturni chynnyky zabezpechennya konkurentospromozhnosti ekonomiky Ukrainy. *Stratehichni priority*, 1, 102-110. [in Ukrainian]
  9. Fedulova L. I. (2006). *Tekhnolohichnyy rozvytok ekonomiky Ukrainy* [Technological development of the Ukrainian economy]. Kyiv : IEP NANU [in Ukrainian]
  10. Vasylytsiv T., Lupak R., Osadchuk Yu. (2017). Assessment of the level of penetration of import dependence in the context of the import substitution policy in Ukraine. *Ekonomichnyy chasopys-XXI*, 167 (9-10), 13-17. [in English]
  11. Schwab K. (2018). The Global Competitiveness Report 2018. Geneva: World Economic Forum. [in English].
  12. Lupak R. L. (2018). *Derzhavna polityka importozamishchennya v systemi zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy: priority ta instrumenty realizatsiyi* [State policy of import substitution in the system of economic security of Ukraine: priorities and implementation tools]. Lviv : NNVK «ATB». [in Ukrainian]